

Les «Notes folklòriques» (1924-1928) recollides i anotades per Ramon Sedó Borrell

Albert Aragonés Salvat (ed.)

Camús, entrat de polsos, revingut, amb el cabell esverat i tirant a ros,
semblava un pagès però era fuster de banc. I un patriota.

Artur Bladé Desumvila, *L'edat d'or* (1995)

Tot i que no en tenim una total certesa, podem afirmar que Ramon Sedó Borrell va nàixer l'any 1892 o 1893 a la Serra d'Almos, on tenia una bona part de familiars.¹

Segons les notes de felicitació i condol publicades a la premsa, sabem que estava casat amb María Pena Pallejà i qui va tindre un primer fill, Ramón Sedó Pena, que va morir a l'edat de 25 mesos el dia 19 de març de 1923; un altre fill de nom Jordi, nascut a finals de desembre de 1923, i un altre de nom Ramon, nascut el dia 21 de novembre de 1926.²

En el camp de la política va ser secretari de la junta directiva de la Joventut Nacionalista de Capsanes, creada l'any 1919³, i com a membre del partit catalanista Acció Catalana, va formar part del consistori de l'Ajuntament de Capçanes constituït l'1 de febrer de 1934 com a primer conseller, al costat del seu amic Abdó Barceló i Ciurana com a alcalde.⁴

En el camp de l'acció cultural Sedó Borrell va ser president d'una Comissió Delegada de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana a Capsanes creada l'any 1922.⁵ Com a publicista va escriure al setmanari *La Veu de Tarragona* (1913-1935) a partir de 1919 fins 1928, on probablement també era corresponsal de Capçanes; formava part de l'equip de redacció del setmanari gandesà *El Llamp* (1921-1934) a partir del 1922, i va col·laborar a la revista *Tivissa* (1928-1931). L'any 1916 era corresponsal a Capçanes del diari reusenc *Foment* (1906-1936) i del diari *Reus* a partir del 1926.⁶ La majoria dels seus articles són de caràcter polític i expressen les seues conviccions catalanistes i republicanes. Com diu el seu amic Salvador Estrem i Fa, Sedó Borrell «té una especial cura en perseguir i retallar dels periòdics, amb unes estisores de tallar unghes, les notes

¹ Hem deduït aquestes dades perquè en unes «Fulles de "Dietari"» signades el 16 d'octubre de 1917 que va publicar més tard a *La Veu de Tarragona* (21.01.1922), p. 2, diu que tenia 25 anys; i perquè a la revista *Tivissa* (20/12/1929), p. 3, s'afirma "contra el que pugui fer suposar el pseudònim, Ramon de Capsanes, és fill de La Serra". En altres notícies disperses trobem referències a la mort d'un cosí germà, Ramon Sedó Barceló, i del seu padrí, Ramón Sedó i Torné, tots dos de la Serra d'Almos. Veg. *La Veu de Tarragona* (06.05.1922), p. 3; *El Llamp* (30.04.1926), p. 3.

² Veg. *La Veu de Tarragona* (20.02.1921), p. 3; *El Llamp* (31/03/1923), p. 3; *El Llamp* (15/01/1924), p. 3; i *El Llamp* (30/11/1926), p. 3; *La Veu de Tarragona* (18/12/1926), p. 3.

³ Veg. *La Veu de Tarragona* (17.08.1919), p. 3; (14.09.1919), p. 3; (19.03.1921), p. 3; (13.01.1923), p. 3.

⁴ Veg. *Diari de Tarragona* (07.02.1934), p. 1.

⁵ Veg. *La Veu de Tarragona* (16/12/1922), p. 3.

⁶ Veg. *El Llamp* (31.01.1926), p. 3.

més interessants» i, molt sovint, polemitzava amb altres articulistes de la premsa d'arreu del país.⁷

Portada d'El Llamp, núm. 71 (Gadesa, 15 de juny de 1924).

També va publicar alguns textos literaris breus en prosa, una novel·la curta publicada per entregues⁸ i un «bell folletó» titulat *Proses d'amor i de neguit*.⁹

Les «Notes» que editem a continuació van ser publicades en deu entregues numerades a *El Llamp* entre l'any 1924 (I-VIII), 1925 (IX) i 1928 (X), amb el títol *Notes folk-lòriques. Recullides i anotades per R. S. B.*¹⁰ A aquestes hi hem afegit una onzena entrega publicada a la revista *Tivissa* l'any 1928 que porta per títol *Folk-lòriques*, signades amb el pseudònim *Ramon de Capsanes*.¹¹

De les 117 cançons i refranys publicats a *El Llamp*, hi consta que quinze han estat recollides per Font de l'Eura (4.1.-4.7.; 5-1.-5.8.), pseudònim d'un col·laborador no identificat que firma la secció «Humorístiques» o «Curiositats populars», que sol incloure una xarada i una cançó popular.¹² De les cinc cançons recollides a la revista *Tivissa*, les quatre primeres ja s'havien publicat abans a *El Llamp* (11.1. = 8.1.; 11.2. = 2.14.; 11.3. = 10.5.; 11.4. = 6.1.) i tan sols l'última és inèdita (11.5.).

⁷ Veg. Salvador Estrem i Fa, «Instant. Callar», *El Llamp* (15.05.1926), p. 2.

⁸ Veg. «Fulles de "Dietari"» signades el 16 d'octubre de 1917 per Ramon de Capsanes, *La Veu de Tarragona* (21.01.1922), p. 2; «Proses barbres. L'estètica en el caminar II», signat per Ramon de Capsanes, *La Veu de Tarragona* (08.05.1921), p. 2; «Fragment d'una novel·la no acabada encara», *El Llamp* (31.08.1922), p. 2; «Proses barbres. Les orenetes tornen», *La Veu de Tarragona* (10.05.1924), p. 2, reproduït a *El Llamp* (30.04.1927), p. 2; «Proses barbres. Alsalt el beire», *La Veu de Tarragona* (12.01.1924), p. 2, reproduït a *El Llamp* (31.01.1924), p. 2; «Petites proses. Quadret. A l'amic M. B.», *El Llamp* (15.06.1924), p. 2. Veg. també «Proses barbres. La novel·la de l'En Jordi Apòstol», *La Veu de Tarragona* (26.01.1924), p. 3; (09.02.1924), p. 2; (23.02.1924), p. 2; (15.03.1924), p. 2; (19.04.1924), p. 1.

⁹ Veg. *El Llamp* (31.07.1924), p. 5.

¹⁰ Veg. *El Llamp. Portaveu nacionalista de Gadesa i sa comarca* [Gadesa], núm. 65 (15/03/1924), pàg. 2: [I] (1-12); núm. 66 (31/03/1924), pàg. 2: II (1-2), pàg. 3: [III] (3-15); núm. 70 (31/05/1924), pàg. 3: III (1-18); núm. 71 (15/06/1924), pàg. 2: IV (1-11); núm. 74 (31/07/1924), pàg. 5: V (1-12); núm. 75 (15/08/1924), pàg. 3: VI (1-10); núm. 76 (31/08/1924), pàg. 3: VII (1-11); núm. 77 (15/09/1924), pàg. 3: VIII (1-9); núm. 88 (25/02/1925), pàg. 3: IX (1-9); núm. 169 (15/07/1928), pàg. 11: X (1-8).

¹¹ Veg. *Tivissa. Quinzenari de la Vila* [Tivissa], núm. 4 20/09/1928), pàg. 9: [11] (1-5).

¹² Sembla clar que es tracta d'algú de Gadesa; primer, perquè la font de l'Heura és una font que es troba al seu municipi, i sobretot perquè a la quarta entrega l'advertiment diu: Gadesanes recullides per Font de l'Eura.

«NOTES FOLKLÒRIQUES»

1.1.

Santa Maria del Prat,
Sant Domingo de Rasquera,
Santa Paulina d'Ascó
i Sant Pau de la Figuera.

1.2.

Corbera, la foradada;
Gandesa, la flor del món;
les costes de la Fontcalda
per mi ben planes són.

1.3.

Una barca pel riu baixa
i el meu maco no ha vingut;
li escriuré una carteta
per veure si s'ha perdut.

1.4.

De les ales de un mosquit
ne van formar Castelló
i de les retalladures
l'Ametlla i Benicarló.

1.5.

Un ganivet espuntat
i una podadora vella,
un trabuc mal carregat:
les armes de l'Argentera.

1.6.

Senyora de Móra,
casada a Faió,
porta mantellina
de pell de bacó.¹³

1.7.

Los fadrins del Guiamets
quina desgràcia han tingut,
que al tomb de la processó
Sant Fèlix los ha caigut.

1.8.

A Coldejou tots són guerxos,
a Llavèria no tant,
a Marçà la boniquesa
i a Mont-roig la flor del Camp.

¹³ En la nota de l'autor publicada al final de la segona entrega (*El Llamp*, núm. 66 (31/03/1924), pàg. 3, fa constar dues «equivocacions que cal corregir», una de les quals afecta aquest vers: «Allí on diu «de pell de tuxó», ha de dir: *de pell de bacó*». A l'original, però, diu «de pell de tacó».

1.9.

A Colldejou venen bledes,
a Llavèria espinacs,
a Capçanes venen noies
per deu cèntims tres manats.

1.10.

A Reus enganxen,
a Tarragona manxen
i al Serrallo desenganxen.

1.11.

-Maria Teresa
què en fas al terrat?¹⁴
-En trencó avellanes
per l' enamorat.
-No en trenquis massa
que l' empatxaràs.
-En farem un tenterro¹⁵
que ningú el sabrà.

1.12.

Si dius Morata del Conde
vés en compte.

2.1.

A la Serra terra negra,
a Darmós costerut,
al Masroig per terra roja
i als Guiamets per blat curt.

2.2.

A Falset no es pot dir *Biula*
perquè el batlle ho ha privat,
i a Capçanes no es pot dir *oi*
perquè l'estanquera ho ha manat.

2.3.

Un soldat de Riudoms
i un de Riudecols,
van anar a l' Aleixar
i es van menjar tots els fesols.

2.4.

Treu lo cap a la finestra
cara de setrill sens oli

¹⁴ En la nota de l'autor publicada al final de la segona entrega (*El Llamp*, núm. 66 (31/03/1924), pàg. 3, fa constar dues "equivocacions que cal corregir", una de les quals afecta aquest vers: «allí ant diu »que fás aquí?», ha de dir: *que en fas al terrat?*». A l'original, però, diu «que en fas aquí?».

¹⁵ tenterro. Variant no documentada de *enterro* 'enterrament'.

encara que tu no vulguis
el teu pare m'ha de ser sogre.

2.5.

A Tortosa venen peres
al Perelló perellons
i a la cala de l'Ametlla
tomaques i pebres tous.

2.6.

Les xiques de Llavèria
tenen lo monyo molt gros
se pensen que és cabellera
i és carabassa amb arròs.

2.7.

A la Torre són raboses
a Vinebre caragols
a la Figuera són llépols
i a Cabacés bocamolls.

2.8.

A la Pobla cacen tords
a Batea les grivetes
les xiques de Nonasp
crien dos nius d'aurenetes.¹⁶

2.9.

Maella l'han fet ciutat
i Favara corral de vaques,
les noies de Nonasp
són de totes les més guapes.

2.10.

Mare, deixeu-m'hi anar
a Alforja a plegar vellanes¹⁷
que'n cantaré una cançó
per als fadrins de Riudecanyes.

2.11.

Aubercocs¹⁸ i cireres
son bassons balles¹⁹,
ara venen les figures
que omplen les panxes.

¹⁶ aurenetes. Variant de *orenetes*. També a 4.2.

¹⁷ vellanes. Variant de *avellanes*. Cf. 1.11.

¹⁸ Aubercocs. Variant de *albercocs*.

¹⁹ Frase incomprensible. Cf. DAguiló (s. v. *vianda*): «Aubercocs y cireres, bona vianda perquè quant son madures omplen la panxa», Glossa mallorquina. Aquesta versió mallorquina es coneix amb el nom de «Bolero de s'escandalari».

2.12.

Un dia baixant de Prades
vaig passar per la Febró,
i vaig veure una senyora
que anava a missa major;
per mantellina una sàrria,
per bolsillo un senalló,
per rosaris una corda
i per ventall un bufador.

2.13.

Faió cul d' Aragó
tenen per musica
sols un tambor.

2.14.

A la vila de Tivissa
s'hi crien los mossos altos,
i a la vileta del Prat
són petits, però són guapos.

2.15. Mare de Déu de la Roca

Sant Cristo de Balaguer
si voleu que em faci monja
deixeu-me casar primer.

NOTA. En les primeres notes publicades hi ha unes equivocacions que cal corregir: Allí on diu «de pell de tuxó», ha de dir: *de pell de bacò*, i allí ant diu »que fás aquí?«, ha de dir: *que en fas al terrat?* R. S. B.

3.1.

Marieta cistellera
tu que en saps de fer cistells
fes-me'n una panera
per anar a collir clavells.

3.2.

Al vergeret del meu pare
n'hi ha de grocs i de vermells
per enramar la Costòria²⁰
i el Santíssim Sagrament.

3.3.

Los fadrins dels Guiamets
tots són caragolins²¹ de presa
que vint-i-cinc no en fan deu,
i trenta no en fan dotzena.

²⁰ Costòria. Variant de *Custòdia*. Manent (1994: 33) recull aquesta versió a Gratallops (Priorat): «Allà dalt de la muntanya / cullen roses i clavells / per enramar la custòdia / del Santíssim Sagrament».

²¹ caragolins. DIEC (s. v. *caragolí*): Olla petita. DCVB (s. v. *caragolí*): Tupí de terrissa molt petit, de 5 a 8 cm. d'altària (Puigcerdà, Bagà, Pobla de L., Igualada, Sta. Col de Q., Priorat, Camp de Tarr., Ribera d'Ebre). Segons Miralles (1983), a la Selva del Camp hi ha tupins d'onze mides diferents, entre els qual hi ha el següents: *Caragolí*, de tan sols mig petricó de capacitat; *De presa*, de dos petricons.

3.4.

Si voleu fadrins fadrines
del color del xacolata²²
aneu al poble de Rasquera
que amb un xavo en donen quatre.

3.5.

A Flix,
qui be n'entra,
mal ne ix.

3.6.

La tia Llovera
baixant de Maials,
dóna una ensopogada
i es trenca els queixals,
lo metge la cura
li posa pallús
la tia Llovera
és un agucil.²³

3.7.

Maria fes-te la trena
que ton pare et vol casar,
amb un xic de Riba-roja
que en guarda bestiar.

3.8.

Marita de la plaça,
Tereseta del cantó
són bones les botifarres
quan surten del calderó.

3.9.

Catalana vevelana,²⁴
aragonesa tossuda,
més val una catalana
que tot l'Aragó junta.

3.10.

A la Cala de l'Ametlla
Déu me'n guard de tornâ-hi més
perquè no tenen rellotge
i mai saben quina hora és.

²² xacolata *m.* Variant de *xocolata f.* i *xocolate m.*

²³ agucil. Variant de *agutzil.*

²⁴ vevelana. Figueres i Veciana (2006) van recollir l'any 2001 a Capafonts (Baix Camp) aquesta versió: «Catalana *remelana* / I aragonesa tossuda / Però val més una catalana / Que tot l'Aragó junta».

3.11.

Fadrins si voleu fadrines
del color del macabeu
aneu a Masdenboquera²⁵
per un quarto en donen deu.

3.12.

Més val una bateana
que totes les de Gandesa;
que es saben menejar
per la dreta, i l'esquerra.

3.13.

Les xiquetes de Gandesa
tenen molt poqueta veu
quan canten a la Fontcalda
plora la Mare de Déu.

3.14.

Les xiquetes de la Serra
l'olla la saben posar
si els sortia un noi ben ros
no el deixarien passar.

3.15.

Les xiquetes de Darmós
tenen lo morro de plata,
al dematí quan se lleven
se'n van a furgar a la mata (1).

Nota de l'original: (1) A Darmós és poble faltat d'aigua i per recollir-la quan plou, tenen una bassa molt gran, havent-hi dintre una grossa mata, heus aquí el perquè de la mata de la cançó.

3.16.

Encara que sóc de Vilalba
a Rasquera em vull casar
me donaran el dot amb figues
ja tindré amb què rosegar.

3.17.

Marieta de la Serra
qui t'ha fet lo romangó²⁶
—Una vella reganyosa
al raconet de Maimó (2).

Nota de l'original: (2) Partida de terreny de dit poble.

²⁵ Masdenboquera. Mantenim aquesta forma, en comptes de l'oficial *Masboquera*, per no alterar la rima.

²⁶ romangó. DCVB: Arruga de la roba.

3.18.

Al campanar de Darmós
hi ha caigut un llamp del cel,
s'ha armat un ball del dimoni
i els ha fugit Sant Miquel (3).

Nota de l'original: (3) Sant Miquel, és el patró de Darmós.

4.1.

Un dia ballant sardanes
amb un frare caputxí
li van pendre²⁷ les alforges
i la botella del vi.

4.2.

Lo clavell truca a la porta
clavellina baixa a obrir.
Això són les aurenets²⁸
que et vénen a recibir.

4.3.

Al mas de Montagut són guexos
al mas d'en Pelejà no tant;
al Maset l'esperguera
i al mas Gran la flor del camp.

4.4.

Lo Masroig no et faci goig
ni de lluny ni d'aprop.²⁹

4.5.

La Torre de Fontaubella
n'està enmig de dos barrancs
totes les xiques més guapes
són filles dels capellans.

4.6.

Los fadrinets de Marçà
no valen una pesseta,
per fer demanar una noia
necessiten papeleta.

4.7.

¡Ai Capçanes! ¡ai Capçanes!
¡ai Capçanes! de renom,
cada vegada que hi penso
los meus ulls semblen dos fonts.(*)

Nota de l'original: (*) Gandesanes recollides per *Font de l'Eura*.

²⁷ pendre. Variant de *prendre*.

²⁸ aurenets. Variant de *orenets*. També a 2.8.

²⁹ d'aprop. Variant de *de prop*.

4.8.

Prat de Comte és xicotet
la vila molt esgarrada
no tenen taulell al forn
i l'església enrajolada.

4.9.

Gent de Móra gent traïdora
ajuden als de Falset,
que les bruixes se barallen
al castell de Miravet.

4.10.

Marieta fes-te'l monyo
que ton pare ha vingut,
t'ha portat una pinteta
de la Font de la Salut.

4.11.

Lo sol ja se'n va a la posta
les gallines al joquer,
quina cara en farà l'amo
si no acabam l'oliver.

5.1.

Jo en tinc unes castanyoles
del sogre, Déu lo perdó,
per a fer ballar a la sogra
quan tindrè l'ocasió.

5.2.

Josepet, fill del meu cor:
m'han dit que et vols fer frare;
n'hauràs de dormir sol
i no t'agrada gaire.

5.3.

Maria de la xorvi³⁰
no tires aigua al carrer,
que el teu maco passarà
i es mullarà el calser.

5.4.

Aquesta és la cotita³¹ maca
que canten els de Capçanes,
que van d'haver de plantar els mollós³²
allà on no en tenien ganes.

³⁰ xorvia. Variant de *xirivia*.

³¹ cotita. Diminutiu de *cota* 'jota'.

³² mollós. Variant de *mollons*, plural de *molló* 'fita'.

5.5.

Me menjaria un plat d'olla
i un cabàs de figues seques;
a les noies d'aquet³³ poble
les envio a fer *punxetes*.³⁴

5.6.

A cal Terino venen blat;
a ca la Viola³⁵, porqueres,
i al carrer de ca la Xima
s'hi aturen les borratxeres.

5.7.

A Calanda venen cossis
i a Riba-roja, ribells;
a Miravet fan càntirs
i a l'Argentera argadells.³⁶

5.8.

Si vols viure regalada
vés-te'n a Santa Marina,
que allà beuràs aigua fresca
quan salta de la petxina
i davall d'un xiperet
menjaràs arròs i gallina.

*** (1)

Nota de l'original: (1) Recollides per Font de l'Eura.

5.9.

Jo tinc una tia torta
i un oncle que no s'hi veu;
quan ma tia morirà
tot lo d'ella sirà³⁷ meu.

5.10.

A la raval d'enfora
diuen que no hi ha diners,
per més que no haige³⁸ plata
hi ha xiques com a xiprers.

³³ aquet. Variant de *aquest*.

³⁴ *punxetes*. Eufemisme de *punyetes*.

³⁵ ca la Viola. Actualment és una casa de pagès de Capçanes (C/ Dalt, 18). Veg. el web <http://www.calaviola.org/>.

³⁶ argadells. Variant de *arganells*.

³⁷ sirà. Variant de la forma verbal *serà*.

³⁸ haige. Variant de la forma verbal *haja o hagi*.

5.11.

Calla, tu, si vols callar,
cara de cóc en sardines,
que el dia que tu vas nàixer
van nàixer totes les xinxes.

5.12.

De Galfcia n'ha vingut
aquell peix tan maleït,
al que l'han posat al foc
n'ha pegat gran estampit.

Nota.—Cal advertir als volguts llegidors de «Notes folk-lòriques» que no és el nostre propòsit ferir sensibilitats ni molestar en el més mínim a ningú. Ben al contrari; si publiquem aquestes «Notes» és per a donar a conèixer i estudiar una de les característiques més interessants del nostre poble. Mai que s'hi vegin en les mateixes altres intencions que les apuntades. La malevolença³⁹ no hi cova en nosaltres i prou trencaríem la ploma a la més lleu sospita.

6.1.

A Sant Domingo de la Serra
me vaig menjar una arengada,
i a Sant Miquel de Darmós
cansalada i botifarra.

6.2.

No te'n casis a la Palma
que és terreno de mussols,
te'n faran matar llangostos⁴⁰
tant si vols com si no vols.

6.3.

Casa nova cau de rates
casa vella ratolins
i la casa que hi ha xiques
hi habiten molt els fadrins.

6.4.

Si el govern me'n pren la vara
no tinc més remei companys,
que agafà'n una de freixa⁴¹
i posà'm a vendre galls.

6.5.

Ai noies correu correu
i aneu a poc a poc
que tinc la gàbia oberta
i m'ha fugit el perdigot.

³⁹ malevolença. Variant de *malvolença* o *malevolència*.

⁴⁰ llangostos. Variant de *llagostos*. DCVB (s. v. *llangosto*): Gandesa, Ribera d'Ebre, Benassal, Lluçena.

⁴¹ freixa. Variant de *freixe*. DCVB (s. v. *freixa*): Fon.: fréjja (Amposta, L'Ametlla).

6.6.

Mare les barques ja baixen
i la meva no ha arribat,
s'ha quedat a Mequinensa
que la descarreguen de blat.

6.7.

Qui de canyes fa flautes
i de dones fa cabal,
en sa vida es veurà un quarto
i morirà a un hospital.

6.8.

Érets⁴² mossa falaguera,
molt assegurada⁴³ vas,
me burlo de la somera
que no pot estrenar un bast.

6.9.

Josepet fill del meu cor
fill de les meves entranyes,
del temps que no t'havia vist
t'han crescut un pam les banyes.

6.10.

A la Torre són raboses
a Marçà són aguineus,⁴⁴
als Guiamets lleganyosos
i a Capçanes draps dolents.

7.1.

Voleu que vos digui
les quatre ciutats del món?
Masricart i la Canonja,
Llaveria i Colldejou.

7.2.

A cal Garip diuen missa,
a cal Maieu alcen Déu
i a ca la Jepa de l'Oli
porten la Mare de Déu.

7.3.

Quan el campaner campaneja
festa va o festa rodoleja.⁴⁵

⁴² Érets. Variant de la forma verbal *eres* del verb *ésser*.

⁴³ assegurada. Variant de *assedegada*. DCVB (s. v. *asseguerat*, *-ada*): a Vendrell, segons ALC, c. 171.

⁴⁴ aguineus. Variant de *guineus*. Cf. vs. 1: raboses.

⁴⁵ rodoleja. Verb no documentat relacionat probablement amb *ròdol*.

7.4.

La Figuera cau molt alta,
Cabacés molt amagat,
la Bisbal amb una roca
i Margalef amb un forat.

7.5.

Per figues a Riba-roja,
per carxofes Ascó,
i per noies boniques
Mequinensa i Escatró.⁴⁶

7.6.

A Rasquera fan cabassos
i a Ginestar cabassoles⁴⁷
ja no pot arribar més
que a Móra miden les dones.

7.7.

Tarragona la brivona⁴⁸
Constantí lo bon fadrí
Vila-seca l'han cremada
i els de Reus volen fugir.

7.8.

Ai Musefre del Garip
como te van acabando,
igual te passarà a tu,
com a la montanya del Calbo.

7.9.

Les xiques del carrer del Sol
són poques i batxitlles⁴⁹
van detràs dels xics fadrins
com els rucs a les someres.

7.10.

La mare me'n diu bandera
i jo li dic que te raó
totes les bones banderes
van devant⁵⁰ de la professó.

⁴⁶ Escatró (Ascatró). Forma catalanitzada del nom oficial *Escatrón*.

⁴⁷ cabassoles. Variant no documentada de *cabassos* o *cabasses* motivada probablement per la rima amb les *dones* o les *cassoles* del quart vers d'altres versions d'aquesta cobla.

⁴⁸ brivona. DCVB (s. v. *brivó -ona*): derivat de *briva* a través del cast. *bribón*.

⁴⁹ batxitlles. Variant de *batxilleres*.

⁵⁰ devant. Variant de *davant*.

7.11.

Les noies de Dosaigües⁵¹
quan se'n van al barrancó⁵²
a l'una mà porten el càntir
i a l'altra el festejador.

8.1.

A Tivissa en diuen missa
i a Móra en canten l'aurora,
i a la vileta dels Masos
ne tinc la festejadora.

8.2.

Santa Paulina d'Ascó,
Sant Blai de la Fatarella,
Sant Gregori del Pinell
i Sant Domingo de Rasquera.

8.3.

Les xiques de la Torre
totes tenen un costum
amb la cona⁵³ agranen casa
i amb el buf apaguen la llum.

8.4.

Una fadrina ben certa
festejava amb un casat,
i al raconet de l'esgorfa⁵⁴
la rata acaçava al gat.

8.5.

Les xiques de Llaveria
tot ho volen saber
una lliura de cireres
quants pinyols hi pot haver.

8.6.

No en volem cap que no sia dels nostres
no en volem cap que no sia torrat,
baixem beure, baixem beure
rom i anissat.

8.7.

Els de la Bisbal
porten l'escopeta
al punt de dalt.

⁵¹ Dosaigües (Dosaiguas). Variant del nom oficial Duesaigües.

⁵² barrancó. Diminutiu de *barranc*.

⁵³ cona. Variant de *cota*.

⁵⁴ esgorfa. Variant de *algorfa*.

8.8.

A Tarragona fan un moll
a Reus un canal,
a Mont-roig fan una església
que no l'acabaran mai.

8.9.

A Vinaròs n'hi ha un costum
que les dones l'han posat,
al dematí quan se lleven
totes se'n van al mercat
amb el *bolsillo* ben ple
i amb el senall⁵⁵ al costat;
i les bledes no s'hi acosten,
botifarra, peix i carn,
per això hi ha dones grosses
que no es poden menejar
i quan moren les enterren
amb un cotxe cap al fossar.

9.1.

Una barca pel riu baixa
carregada d'estisores
per a tallar la llengua
a les dones xarradores.

9.2.

A ta mare he de dir
que és dona considerada
que em pagui tots els jornals
del temps que t'he festejada.

9.3.

En ma vida he rigut més
que un dia collint tomaques
me la miro, me la veig
una gallina amb sabates.

9.4.

Vi que ve del Cel
amb molta primor⁵⁶
a l'home sens saber de lletra
el fa ésser predicador.

9.5.

Una rata, un gos i un gat
i un escarabat pelut
tots s'han esgarranxinat⁵⁷
de la batussa que han tingut.

⁵⁵ senall. Variant de *senalla* o *senalló*.

⁵⁶ primor. DCVB (s. v. *primor*): Subtileza, finor; qualitat de fi, de subtil; cast. *sutileza*, *primor*.

⁵⁷ esgarranxinat. Variant de *esgarrinxat*.

9.6.

A cal Pou la llangonissa⁵⁸
a cal Maroigú el vi blanc,
a ca l'Estrella les pastes
i a cal Gutxo ja cauran.

9.7.

Al carrer de cal Ximarro
salta i balla una arengada,
ja en surt el vell Carrasquet
amb l'espasa rovellada.

9.8.

La Mare de Déu
allà les quatre hores,
duia el berenar
per a les rentadores:
un plat de enciam,
i un altra de pomes
un altra de peres
de les mascaroles⁵⁹.

9.9.

Un dia venint de Prades
vaig passar per la Febró,
vaig trobar un cau de formigues
que es menjaven un senyor.

10.1.

Diuen que han mort a ma mare,
una mare tan hermosa;
quantes morts en causarà
si jo puc entrar a Tortosa.

10.2.

Jo en tinc unes castanyoles
que me les vaig comprar a Reus;
un ral que no me les toques,
un ral que no me les veus.

10.3.

S'ha casat Vicent de Lirs
i ha tingut bona fortuna;
tot ha sigut en un temps,
dona, dot i criatura.

⁵⁸ llangonissa. Variant de *lloganissa*.

⁵⁹ mascaroles. Variant de *mosqueroles*. DIEC (s. v. *mosquerola*): Pera de mida mitjana, vermella o moradenc.

10.4.

Per cireres, la Torre;
per rovellons, lo Port,
i per xiques guapes
Gandesa, Corbera i Bot.

10.5

A la Serra plou i neva,
a la muntanya fa sol;
les xiques de Llaveria
hi toquen el flabiol.

10.6.

A cal Marco mengen figues;
a cal Forner, verdiells⁶⁰;
a cal Gutxo, carabassa,
i a cal Vallès, moscatells.

10.7.

A la mar tiren bales
i al riu perdigons;
les noies de Móra
porten pantalons.

10.8.

A la Serra són serranos;
als Guiamets, lleganyosos;
a Capçanes són bonicos
i a Marçà són orgullosos.

11.1.

A Tivissa en diuen missa,
i a Móra, canten l'aurora
i a la vileta dels Masos
hi tinc la festejadora.

11.2.

A la vila de Tivissa,
s'hi crien els mossos altos,
i a la vileta del Prat,
són petits, però són guapos.

11.3.

A la Serra plou i neva,
i a la muntanya fa sol,
les xiques de Llaveria,
hi toquen el flabiol.

⁶⁰ verdiells. DCVB: Varietat de raïm blanc, de pell molt fina, que madura primerenc (Tortosa, Maestrat).

11.4.

A Sant Domingo de la Serra
vaig menjar-me una arengada,
i a Sant Miquel de Darmós
botifarra i cansalada.

11.5.

Que... que... equec... el gall de Falset.
Qui dirà missa: el gall de Tivissa.
Qui farà foc: el gall del Masroig.
Qui farà fum: el gall de Bellmunt.

APARAT CRÍTIC

A continuació anotem les modificacions ortogràfiques que hem establert en el text. En cap cas no hem modificat la puntuació ni la lletra cursiva. No hi fem constar les modificacions dels topònims, que es troben a l'Índex onomàstic.

Tot i que hem eliminat l'accent circumflex i hem afegit la *r* final a alguns infinitius (*anâ*, *callâ*), transcrivim amb aquest accent els casos següents: 3.10. vs 2: *tornâ-hi* : *tornai* ; 6.4. vs. 3: *que agafâ'n* : *qu'agafan* ; vs. 4: *posâ'm* : *posam* .

El títol de les «Notes» varia en les diferents entregues: 1, 5, 6, 7, 8, 9: Notes folk-lòriques; 2, 3, 4: Notes folk-loriques; 10: Notes folk-lòriques; 11: Folk-lòriques.

1.2. vs. 4: mi : mí

1.7. vs. 3: tomb : tom

1.10. vs. 3: desenganxen: deseganxen

1.11. vs. 2: què : que ; vs. 5: trenquis : trenqui's

1.12. vs. 2: vés : ves

2.2. vs. 2 i 4: perquè : perquè ; vs. 3: no es : no's

2.3. vs. 4: i es : i's

2.5. vs. 2: perellons : perellóns

2.6. vs. 4: és : es ; vs. 4: arròs : arròç

2.7. vs. 1 i 3: són llèpols : son llèpols ; vs. 4: bocamolls : boca-molls

2.8. vs. 1: cacen tords : caçen torts

2.9. vs. 4: són : son ; vs. 4: més : mes

2.10. vs. 1: deixeu-m'hi : deixeum-hi ; vs. 4: per als : per els

2.12. vs. 4: major : majô ; vs. 8: bufador : bufadó

2.13. vs. 2: tenen : tegen ; vs. 3: tambor : tambò

2.14. vs. 4: són : son ; són : son

2.15. vs. 3: volem que em faci : voléu que'm fassi

3.1. vs. 2: saps : sabs ; vs. 3: fes-me'n : fesme'n ; vs. 4: anar a collir : anâ a cullir

3.2. vs. 2: n'hi ha : ni hi ha ; vs. 3: Costòria : Costoria ; vs. 4: i el : i'l

3.3. vs. 2: són : son

3.6. vs. 3: dóna : dona ; vs. 4: i es : i's ; vs. 8: és : es

3.7. vs. 4: bestiar : besti

3.8. vs. 1: plaça : plassa ; vs. 3: són : son ; botifarres : butifarres

3.9. vs. 2: tossuda : tosuda ; vs. 3: més : mes

3.10. vs. 2: me'n guard de tornâ-hi : m'enguard de tornai

3.12. vs. 3: que es saben menejar : que és saben meneixar

3.14. vs. 2: posar : posar ; vs. 3: sortia : surtia

3.15. vs. 4: se'n : s'en ; Nota (1): és : es ; recollir-la : recullirla ; gran : grant ; heus aquí el perquè : heus-aquí el perque

3.16. vs. 1: sóc : soc ; vs. 4: amb què : amb que

3.17. vs. 4: raconet : reconet

3.18. Nota (3): és : es

4.2. vs. 3: Això són : Aixó son ; vs. 4: vénen : venen

4.3. vs. 1: són : son ; vs. 1: faci : fassi ; vs. 3: esparreguera : esparreguera

4.4. vs. 1: no et : no 't

4.5. vs. 2: està enmig : està en mig ; vs. 4: són : son

4.6. vs. 3: demanar : demanà

4.7. vs. 4: semblen : semblan ; Nota (*): recollides : recullides

4.8. vs. 1: és : es ; vs. 4: església : Esglesia ; enrajolada : enrajolada

4.9. vs. 1: traïdora : traidora ; vs. 3: les : las

4.10. vs. 1: fes-te'l : feste'l

4.11. vs. 1: va : và ; vs. 2: joquer : joqué ; vs. 3: farà : farà ; vs. 4: oliver : olivé

5.1. vs. 1: Jo en tinc : Jo'n ting

5.2. vs. 2: que et : que't

5.3. vs. 2: carrer : carrê ; vs. 3: que el : que'el ; vs. 4: el calcer : 'l calcê

5.4. vs. 4: no en : no'n

5.6. vs. 1: cal : câ'l ; vs. 2 i 3: ca la : câ la

5.7. vs. 3: càntirs : cantis

5.8. vs. 2: vés-te'n : vesten ; Nota (1): recollides : recullides

5.9. vs. 1: tinc : ting

5.10. A la raval : A l'arrabal ; vs. 2: diners : dinés ; vs. 4: xiprers : xiprés

5.11. vs. 1: callar : callâ ; vs. 2: cóc : coc ; vs. 3 i 4: nàixer : naixer

5.12. vs. 4: gran : grat

Nota: conèixer : coneixer ; interessants : interesants ; vegin : veigin ; malevolença : malevolensa

6.1. vs. 4: botifarra : butifarra

6.2. vs. 1: te'n : ten ; vs. 2: és : es ; vs. 3: te'n faran : t'en faràn

6.4. vs. 1: me'n : m'en ; vs. 2: tinc : ting ; vs. 3: que agafà'n : qu'agafan ; vs. 4: posà'm : posam

6.5. vs. 3: tinc : ting ; gàbia : gabia

6.8. vs. 1: Érets : Erets ; vs. 2: assegurada : aseguerada

6.9. vs. 3: no t'havia : no't havia

6.10. vs. 1 i 2: són : son ; vs. 3: llegendosos : llegendosos

7.1. vs. 1: Voleu : Voléu ; vs. 2: món : mon

7.2. vs. 1 i 2: cal : câ'l ; vs. 3: ca : cà ; de l'Oli : del Oli

7.3. vs. 1: campanaja : campaneixa ; vs. 2: rodoleja : rodoleixa.

7.7. vs. 1: brivona : bribona ; i els : i'ls

7.8. vs. 3: pasará a tu : pasará a tú

7.9. vs. 2: són : son ; batxilleres : batxitlles ; vs. 3: detràs : detras

7.10. vs. 1: me'n : m'en

7.11. vs. 2: se'n : se'n ; vs. 3: mà : ma ; càntir : canti ; vs. 4: festejador : festejado

8.1. vs. 4: tinc : ting ; festejadora : festeixadora

8.4. vs. 2: festejava : festeixava ; vs. 4: açaçava : cassava

8.5. vs. 3: cireres : sireres

8.6. vs. 4: anissat : anisat

8.8. església : esglesia

8.9. vs. 3: lleven : llevan ; vs. 5: ple : plé ; vs. 7: s'hi : si ; vs. 8: botifarra : butifarra ; vs. 9: això : aixó ;

vs. 10: no es : no's ; menejar : meneixar

9.1. vs. 2: estisores : d'estizores

9.2. vs. 3: que em : que'm ; vs. 4: festejada : festeixada

9.3. vs. 2: collint : cullint

9.4. vs. 2: primor : primô ; vs. 4: fa : fá

9.5. vs. 4: que han : qu'han

9.6. vs. 1, 2 i 4: cal : câ'l ; vs. 3: ca l' : câ l' ; vs. 4: i a : hi a ; cauran : cauràn

9.7. vs. 1: cal : câ'l ; vs. 2: una arengada : u n'arengada ; vs. 3: ja en : ja'n

9.9. vs. 4: que es : que's

10.1. vs. 1: que han : qu'han

10.2. vs. 1: tinc : ting

10.6. vs. 1, 2 i 3: cal : câ'l ; vs. 2: Forner : Fornê ; vs. 4: cal : ca'l

11.4. vs. 4: botifarra : butifarra

ÍNDEX ONOMÀSTIC

SANTS I MAREDEDEÚS: Mare de Déu, la (3.13., 7.2., 9.8.); Mare de Déu de la Roca (2.15.); Prat, Santa Maria del (1.1.), Santa Marina (Pratdip) (5.8.); Sant Fèlix (els Guaiquets) (1.8.); Sant Miquel (Nota 3) (3.18.), Sant Miquel de Darmós (6.1., 11.4.); Sant Blai de la Fatarella (8.2.); Sant Cristo de Balaguer (2.15.); Sant Domingo de la Serra (6.1., 11.4.), Sant Domingo de Rasquera (1.1., 8.2.); Sant Gregori del Pinell (8.2.); Sant Pau de La Figuera (1.1.); Santa Paulina d'Ascó (1.1., 8.2.).

OBJECTES SAGRATS: Costoria, la (3.2.); Santíssim Sagrament, 'l (3.2.)

PERSONES: Calbo, la montanya del (7.8.); Carrasquet, el vell (9.7.); Garip, Musefre del (7.8.), veg. Garip, câ'l (7.2.); Josepet (5.2., 6.9.); Lirs, Vicent de (10.3.); Llovera, La tia (3.6, 3.6.); Maria (3.7.), Maria de la xorvia (5.2.), Maria Teresa (1.11.), Marieta (4.10.), Marieta cistellera (3.1.), Marieta de la Serra (3.17.); Marita de la plassa (3.8.); Mora, Senyora de (1.6.); Morata del Conde (1.12.); Tereseta del cantó (3.8.).

CASES: Estrella, câ l' (9.6.); Fornê, a câ'l (10.6.); Garip, câ'l (7.2.), veg. Garip, Musefre del (7.8.); Gutxo, câ'l (9.6., 10.6.); Jepa del Oli, cà la (7.2.); Maieu, câ'l (7.2.); Marco, câ'l (10.6.); Maroigú, câ'l (9.6.); Pou, câ'l (9.6.); Terino, câ'l (Capçanes?) (5.6.); Vallès, ca'l (10.6.); Viola, câ la (Capçanes) (5.6.); Xima, carrer de câ la (Capçanes?) (5.6.); Ximarro, carrer de câ'l (9.7.).

CARRERS: carrer del Sol, Les xiques del (7.9.); carrer de câ la Xima (Capçanes?) (5.6.); carrer de câ'l Ximarro (9.7.).

BARRIS: arrabal d'enfora, l' (?) (5.10.); Serrallo, al (Tarragona) (1.10.).

MASOS, FINQUES I PARTIDES: Gran, mas (4.3.); Maimó, reconet de (nota 2: partida de Darmós) (3.17.); Maset (el) (4.3.); Montagut, mas de (Marçà) (4.3.); Pelejà, mas d'en (Llardecans?) (4.3.); Calbo, la montanya del (7.8.).

SERRALADES: Port, el: port, lo (10.4.)

FONTS: Font de la Salut, la (4.10.); Fontcalda, la: Font-Calda, la (3.13.), font-calda, la (1.2.).

RIUS: riu, (el) (1.3., 9.1.).

POBLES I MUNICIPIS

BAIX ARAGÓ: Calanda (5.7.).

RIBERA BAIX DE L'EBRE: Escatrón: Ascatró (7.5.).

BAIX CINCA: Mequinensa (6.6.); Miquinensa⁶¹ (7.5.).

BAIX ARAGÓ-CASP: Favara de Matarranya: Fabara (2.9.); Faió (1.6.), Faiò (2.13.); Maella (2.9.); Nonasp (2.8, 2.9.).

⁶¹ DCVB (s. v. *Mequinensa*): Fon.: mikerénsa (en la pronúncia local).

SEGRÌA: Maials: Mayals (3.6.).

NOGUERA: Balaguer (2.15.).

TARRAGONÈS: Canonja, La (7.1.); Constantí (7.7.); Masricart (Constantí): (7.1.); Tarragona (1.10., 7.7., 8.8.); Vila-seca: Vilaseca (7.7.).

BAIX CAMP: Aleixar, l' (2.3.); Alforja (2.10.); Argentera, l' (1.5., 5.7.); Coldejou (1.8., 1.9., 7.1.); Duesaigües: Dosaigües⁶² (7.11.); Febró, la (2.12., 9.9.); Masboquera (Vandellòs-l'Hospitalet): Masdenboquera⁶³ (3.11.); Mont-roig del Camp: Montroig (1.8., 8.8.); Prades (2.12., 9.9.); Pradip: Prat, la vileta del (2.14., 11.2.), Prat (1.1.); Reus (1.10., 7.7., 8.8.); Riudecanyes (2.10.); Riudecols (2.3.); Riudoms (2.3.).

PRIORAT: Bisbal de Falset, la: Bisbal, La (7.4.) la (8.7.); Bellmunt del Priorat: Bellmunt (11.5.); Cabacés (2.7., 7.4.); Capçanes: Capsanes (1.9., 2.2., 4.7., 4.7., 4.7., 5.4., 6.10., 10.8.); Falset (2.2., 4.9., 11.5.); Figuera, La (1.1., 2.7., 7.4.); Guiamets, (els) (1.7., 2.1., 3.3., 6.10.), Guiamets (10.8.); Margalef (7.4.); Marçà: Marsà (4.6., 6.10.), Marsà (1.8., 10.8.); Masroig, (Lo) (2.1., 4.4., 11.5.); Torre de Fontaubella, la: Torra de Fontaubella, La (4.5.), Torra, la (2.7., 8.3., 10.4.?).

RIBERA D'EBRE: Ascó (1.1., 8.2.); Darmós (Tivissa) (2.1., 3.15., 3.18., 6.1., 11.4.); Flix (3.5.); Ginestar (7.6.); Llaveria⁶⁴ (Tivissa): Llabarà (1.8., 1.9., 8.5., 10.5), Llabarà (2.6., 7.1.), Llaveria (11.3.); Miravet (4.9., 5.7.); Móra d'Ebre: Mora (1.6., 4.9., 7.6., 8.1., 10.7., 11.1.); Móra la Nova: Masos, la vileta dels (8.1., 11.1.); Palma d'Ebre, la: Palma, la (6.2.); Rasquera (1.1., 3.4., 3.16., 7.6., 8.2.); Riba-roja d'Ebre: Ribarroja (3.7., 5.7., 7.5.); Serra d'Almos, la (Tivissa): Serra, la (2.1., 3.14., 3.17., 6.1., 10.5, 10.8., 11.3., 11.4.); Tivissa (8.1., 11.1., 11.2., 11.5.), Tivisa (2.14.); Vinebre (2.7.).

TERRA ALTA: Batea (2.8.); Bot (10.4.); Corbera d'Ebre: Corbera (1.2., 10.4.); Fatarella, la (8.2.); Gandesa (1.2., 3.12., 3.13., 10.4.); Pinell de Brai, el: Pinell, (el) (8.2.); Pobla de Massaluca, la: Pobla, la (2.8.); Prat de Comte: Prat de Compte (4.8.); Vilalba dels Arcs: Villalba⁶⁵ (3.16.).

BAIX EBRE: Ametlla de Mar, l': Ametlla, l' (1.4.), Cala de l'Ametlla, la⁶⁶ (2.5., 3.10.); Perelló, (el) (2.5.); Tortosa (2.5., 10.1.).

BAIX MAESTRAT: Benicarló (1.4.); Vinaròs: Vinaroç (8.9.).

LA PLANA ALTA: Castelló del la Plana: Castelló (1.4.).

REGIONS: Aragó (2.13.), Aragó, l' (3.9.); Galícia (5.12.).

PARAGENTILICIS: aragonesa (3.9.), catalana (3.9., 3.9.).

GENTILICIS: bateana (Batea) (3.12.), serranos (la Serra) (10.8.).

⁶² DCVB (s. v. *Dosaigües*): Poble del Priorat, en el partit judicial de Falset.

⁶³ DCVB (s. v. *Masdenboquera*): Caseriu de la comarca de Tivissa (Ribera d'Ebre).

⁶⁴ DCVB (s. v. *Llaveria*): Fon.: *ləβaɾiə* (en la pronúncia local de Tivissa).

⁶⁵ DCVB (s. v. *Villalba*): Poble de la comarca de Gandesa. DCVB (s. v. *Vilalba*): Poble situat en la comarca de la Terra Alta, a 8 quilòmetres de Gandesa.

⁶⁶ DCVB (s. v. *ametlla* o *ametla*): Poble de 2600 habitants, cap de municipi, en el Baix Ebre. Es diu també *la Cala de l'Ametlla*.

BIBLIOGRAFIA

D'Aguiló : *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Palau de la Diputació, 1914-1934. Ed. facsímil: Barcelona, Alta Fulla, 1988. 4 v.

DCVB : Alcover, Antoni M.; Moll, Francesc de B. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll, 2005. 10 v. [En línia:] <<http://dcvb.iecat.net/>>.

DIEC : Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Edicions 62, Enciclopèdia Catalana, 2011. [En línia:] <<http://dlc.iec.cat/>>.

Figueres Felip, David; Veciana Ribes, Antoni (2006). *Recull de literatura oral de Capafonts*. [En línia:] <<http://cat.bloctum.com/tombderavals/files/2007/01/capafonts.pdf>>.

Manent, Albert (1994). «Cançons de dansa i corrandes de Gratallops», *Actes del Col·loqui sobre Cançó Tradicional (Reus, setembre 1990)*. Barcelona: Abadia de Montserrat, p. 29-36.

Miralles, Jaume (coord.). *Oficis tradicionals de la Selva del Camp*. Treball dels alumnes de 8è del Col·legi Públic Gil Cristià (1983). (ap. "Història i tradicions: Els ollers", Ajuntament de la Selva del Camp. [En línia:] <<http://www.laselvadelcamp.org/pagina/els-ollers>>.

HEMEROTEQUES

Prensa digitalitzada. Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona, Ajuntament de Tarragona. [En línia:] <<http://www.tarragona.cat/lajuntament/conselleries/patrimoni/biblioteca-hemeroteca/premsa-digitalitzada-1>>.

XAC_prensa. Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya [En línia:] <<http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/pandora>>.